

УНИЈА

www.unijakm.org

UNHCR
The UN Refugee Agency

ИНФО

Број 25-26. Год. III Београд септембар-октобар 2006. Бесплатан примерак ISSN 1820-3531

Издавање овог Билтена омогућило је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

**СРБОБРАН
СЕ БРАНИ ПОВРАТКОМ**

ПРЕДСТАВНИШТВО UNHCR-А У БЕОГРАДУ ОРГАНИЗОВАЛО ДВЕ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ИРЛ НА КОЈИМА СЕ ГОВОРИЛО О ПЕРСПЕКТИВАМА ПОВРАТКА

НЕ ЗАУСТАВЉАТИ ПРОЦЕС ПОВРАТКА

Ленарт Коцалаинен: *Безбедност, слобода кретања и економска ситуација остају главне препреке повратку. Људи су спремни да се врате и интегришу, али сада је на већинском албанском становништву да им у томе пружи подршку.*

Санда Рашковић – Ивић: *Према подацима Координационог центра на простор КиМ није се вратило више од два процента расељених Срба, што износи око две хиљаде лица.*

Боривоје Вигњевић: *Треба створити истинску визију интеграција или направити јасан план у решењу подељеног друштва на КиМ.*

Душан Јањић: *Постоји ли воља већине да се расељени врате? То након седам година од ратних догађања, својим грађанима, треба да објасне политичке вође на Косову.*

На првом састанку, одржаном у септембру месецу, о повратку и његовим перспективама, као и тренутној ситуацији на КиМ, говорили су **Санда Рашковић – Ивић**, председница Координационог центра и **Ленарт Коцалаинен**, шеф представништва UNHCR-а у Београду. На састанку, у октобру месецу, представници приштинске канцеларије UNHCR-а,

али још увек нема правог повратка, посебно на централно Косово и у градове.

Коцалаинен је изнео и утиске приликом његове недавне посете КиМ. Истакао је да је задовољан почетком радова у Ромској махали у Косовској Митровици, али не и са стањем у којем се налазе повратници у Клини, Кошу и још неким

Детаљ са састанка Радне групе за ИРЛ одржане у септембру месецу

изнели су званичне податке о броју повратника, а о томе како тече живот на простору КиМ, из угла мањинских заједница, учеснике састанка упознали су **Славиша Костић**, виши саветник за повратак специјалног изасланика генералног секретара УН и **Боривоје Вигњевић**, потпредседник мултиетничке општине Липљан.

КАКО ВРАТИТИ МЛАДЕ

У уводној речи, обраћајући се учесницима скупа, Ленарт Коцалаинен нагласио је да почетак пројекта повратка у Осојане 2001. године, представља прву акцију на овом пољу у којој су своје учешће имали и представници београдског представништва UNHCR-а. Ситуација се након тога побољшала,

местима које је посетио. Том приликом, повратници су замолили представнике међународне заједнице да им помогну да остваре бољи однос са албанском заједницом, јер без тога нема перспективе њиховом опстанку. Коцалаинен је посебно истакао да је велики проблем како вратити младе људе, јер би само са њима процес повратка могао да се стабилизује.

“Безбедност, слобода кретања и економија остају главне препреке повратку. Људи су спремни да се врате и интегришу, али сада је на већинском албанском становништву да пружи подршку. Битно је да је почела изградња кућа, а 2007. године, може се очекивати значајан повратак који смо дуго чекали”, закључио је Ленарт Коцалаинен своје излагање на шестом састанку Радне групе за ИРЛ.

ПРЕГОВОРИ О СТАТУСУ

Какав су то народ Срби који неће да се враћају својим кућама? Овим питањем обратила се учесницама састанка **Санда Рашковић – Ивић**, истичући да га је често пута постављала на разним састанцима и скуповима на којим је учествовала, почевши од преговора у Бечу до њеног последњег иступања на седници СБ УН у Њујорку.

“Иако се много преговарало и причало о КиМ, морам да кажем да су позиције Албанаца и Срба остале опречне. Албански представници, на свим састанцима су заступали принцип искључиве независности. С друге стране, Срби су заступали принцип суштинске аутономије у којој би Албанци имали сва права. Београд не мисли да влада Албанцима, али косовски Албанци не могу да добију Министарство одбране, јер се залажемо да то буде демилитаризована зона, као ни Министарство спољних послова и чланство у Уједињеним нацијама”, истакла је Рашковић -Ивић.

Говорећи о томе да ли је реалан рок крај године да се заврше преговори о КиМ, председница Координационог центра је рекла да није.

“Постигли смо неке мале помаке, али они су веома далеко од онога што ми тражимо. Ми не дефинишемо компромис тако да други у потпуности удовољи нашим захтевима, али мислимо да је још дуг пут до договора. Уколико заиста желимо да се држимо вештачки наметнутих рокова нећемо постићи много. Огрешитемо се о Србе на КиМ, огрешитемо се о ИРП и у Црној Гори и у Србији”, сматра Рашковић-Ивић.

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА И ЗАШТИТА ВЕРСКИХ ОБЈЕКТА

“Српска страна је предложила пет постојећих општина,

плус дванаест нових општина, а залажемо се за неке општине које би биле етнички мешовите, српско-бошњачке, као што су Средска, Бело Поље и Добруша, док би општина Гора била настањена Горанцима. Надлежности општина, које су српској страни веома важне, односиле би се на здравство, просвету, социјална, културна и верска питања, а имале би и одређени утицај у судству и полицији. Општине би имале вертикалне везе са Београдом, а хоризонталне међусобно и са Приштином.

На КиМ постоји 1 300 верских и културних споменика. Оно што ми тражимо је 39 заштитних зона за цркве и културна добра, које би се простирале на 5,5 хиљада хектара”, упознала је Рашковић – Ивић, учеснице скупа о ставовима српског преговарачког тима када је у питању децентрализација и заштита верских објеката на КиМ.

О ПОВРАТКУ

Председница Координационог центра посебно је истакла своје неслагање са изнесеним цифрама о броју повратника у којима стоји да се на КиМ вратило нешто више од 15 хиљада лица од којих је близу седам хиљада Срба. Сматра да процес повратка, као један од основних стандарда поред владавине права, коме СБ и Контакт група поклањају изузетну пажњу, иде веома лоше.

“Број повратника износи између два и шест процената у зависности од тога ко даје податке. Чак и да је тај број шест процената, са упоређењем стопроцентног повратка Албанаца 1999. године, изгледа више него мизерно. Према подацима Центра и Комесаријата за избеглице, на простор КиМ није се вратило више од два процента расељених Срба што износи око две хиљаде лица, “ рекла је Рашковић- Ивић и упитала шта је са разликом од готово пет хиљада повратника српске заједнице.

УНХСР ОСУЂУЈЕ НАСИЉЕ НАД СРБИМА, ПОВРАТНИЦИМА НА КОСОВО

Женева - УНХСР оштро осуђује напад на породицу повратника Срба у Клину који се догодио 19. септембра у коме је четворо лица повређено. Инцидент, који су такође осудиле Мисија УН на Косову (UNMIK) и локалне власти на Косову (ПИСГ), допринео је порасту несигурности и страха међу српским повратницима као и међу припадницима локалне заједнице.

Са посебном забринутости констатујемо да је ово трећи напад на повратнике српске националности у општини Клина у кратком временском року. На прагу своје куће 20. јуна, убијен је Србин повратник, а 11. септембра је дигнута у ваздух новоизграђена кућа српских повратника .

Од 2000. године, у општину Клина вратило се укупно 552 припадника српске и ромске националности. Од тога се 113 лица вратило у сам град Клину.

Напади на повратнике на Косово, Србе и Рома, понављају се са различитим интензитетом и учесталошћу. УНХСР сматра да је безбедност кључни предуслов повратка припадника неалбанских етничких група у покрајину. Сваки поједини безбедносни инцидент има озбиљне последице на општи процес повратка и одјекује међу расељеним неалбанским становништвом.

УНХСР придаје огроман значај проналажењу и кривичном гоњењу починилаца у складу са законом.

УНХСР позива све надлежне органе власти на Косову да наставе да обезбеђују сигурност и безбедност оних који су се вратили као и оних који намеравају да се врате.

Почетком 1999. године, на Косову су се дешавала злодела и присилно расељавање стотине хиљада етничких Албанаца. У јуну 1999. године, након окончања тромесечне интервенције НАТО трупа на Косову, већина албанског становништва вратила се својим кућама у року од неколико дана.

За разлику од тога, повратак неалбанаца на Косово који је започео 2000. године, одвија се болно споро. До данас је регистровано само око 15 000 припадника мањина који су се вратили- од 250 000 Срба., Рома и других који су, према проценама, напустили покрајину након повлачења српске војске 1999. године.

Више од 220 000 лица, Срба и Рома с Косова, још увек је расељено и од тога броја преко 207 000 лица борави у Србији, а остатак у Црној Гори.

Након излагања Санде Рашковић-Ивић представници бројних удружења расељених, међународних и локалних невладиних организација, поставили су низ питања и дали бројне сугестије. Где би требало градити станове и куће за повратнике, путеве и другу инфраструктуру, како функционишу Општинске радне групе за повратак, била су само нека од њих.

Драгиша Дабетих, републички комесар за избеглице, одговарајући на једно од питања у вези реадмисије Рома и других лица, које западне земље сада желе да врате у централну Србију, рекао је да они неће добити статус расељених, образложивши да такав статус припада само оним лицима која нису прелазила државну границу.

На крају састанка представници Данског савета за избеглице из Београда и Приштине, представили су своје резултате на пољу повратка, организације посета, реконструкције кућа и других активности којима се баве.

РАЗЛИКА ОСТАЛА

Изношењем статистичких података о броју повратника на Косово, које је презентовао **Плурит Хаљиљи**, представник УННХСР-а Приштина, започео је састанак седме по реду Радне групе за ИРЛ, одржан крајем октобра. Према тим подацима, на простор КиМ у протеклих седам година, вратила су се 15 682 лица, од којих 6 939 припадника српске националности.

Детаљ са састанка Радне групе за ИРЛ одржане у октобру месецу

Хаљиљи је у свом излагању истакао да је одрживост повратника тешко проценити, јер се обично кретање повратника прати два месеца по пријављивању. У расправи у којој је учествовало више дискусаната, **Бранислава Митровић** из Координационог центра, остала је при тврдњи председнице Центра, да се статистички подаци разликују од оних стварних на терену.

БИТНИ ЛИДЕРИ

Славиша Костић, виши саветник за повратак специјалног изасланика генералног секретара УН, говорио је о негативним и позитивним примерима повратка. Повратак у **Видање, Кош, Брестовик, Горњи Макреш, Српски Бабуш и Осојане**, Костић је истакао као позитиван пример, за разлику од повратка у **Житиње, Подгорце, Ново Село Мађунско и Бабљак**.

Негде између ове две крајности, налази се процес повратка у **Срдеску, Бичу и Грабац**, где живе углавном старија лица, док млађи ту бораве само лети и за празнике.

Повратак у градове, по његовом мишљењу, иде сувише споро и углавном се ради о појединачним случајевима. Костић сматра да се повратницима мора омогућити да уђу у свој посед, а онда њима преостаје да индивидуално донесу одлуку да ли ће ту остати да живе или ће продати своју имовину. Костић је одбио да коментарише статистичке податке о броју повратника, али је истакао да успех повратка у одређене средине много зависи од избора лидера, односно људи који воде повратак. Као добар пример изнео је село Видање, где захваљујући људима који их воде, деца похађају школу, мештани имају продавницу, а неколицина њих је удружила добијена средства инаправила фарму. Костић је истакао добру сарадњу на пољу повратка са локалним НВО, пре свих, с "УНИЈОМ", "Синергијом" и "Светим Николом", чије представнике, како је рекао, често среће широм КиМ. Велики проблем представљају они који промовишу повратак, а не желе и не мисле да се врате у места из којих су прогнани, сматра Славиша Костић.

КО ЈЕ МАЊИНА?

На почетку излагања **Боривоје Вигњевић**, потпредседник мултиетничке општине Липљан, дотакао се такође, броја повратника, рекавши да је највећи проблем то што се бавимо статистичким подацима. Одлазак једне породице са КиМ, понекад за средину из које одлази, представља већу трагедију него одлазак стотину породица из других средина.

Говорећи о правима мањина на КиМ Вигњевић је истакао да се она толико преопширно дефинишу да се у суштини разводњавају и на крају нестају, односно да се утапају у потребе већине. "УН су 1999. године, преузеле управу на КиМ са мандатом у коме је заштита права мањина представљала кључну обавезу. Тада су УН говориле о заштити мањина и то се односило на албанску заједницу. Данас, седам година касније, говори се о заштити права мањина Срба, Рома, Горанаца, Турака. Зато се с правом поставља питање ко је мањина, сматра он. "Непостојање и примена закона у јавном животу, иако на папиру закони мање-више постоје, говори о томе да се права мањина крше због непоштавања владавине права. А примери кршења закона, ако хоћете то назвати и мањинских права, на КиМ могу се видети на сваком кораку, непостојање личне безбедности, слободе кретања, узурпиране имовине и други низ дискриминација. Треба окончати дискриминацију на КиМ, али не кроз писане извештаје већ кроз рад на терену. Треба створити истинску визију интеграција или направити јасан план у решењу подељеног друштва на КиМ. Најважније је мањинама дати право да утичу на одлуке које се значајне за њихов статус. То се може регулисати само правним нормама", изнео је Боривоје Вигњевић своје мишљење о правима мањина на КиМ.

НОВЧАНА ПОМОЋ РАСЕЉЕНИМ И ПОВРАТНИЦИМА

“Новчана помоћ за расељена лица износила је око четири хиљаде, а од октобра очекује се 100 % повећање. Предвиђена помоћ повратницима у трајању од 18 месеци, у зависности од величине породице, износи између 50 и 100 евра. То неће утицати на даљу помоћ у храни, хигијени, пакетима, огревном дрвету коју већ добијају. Ово ће бити готов новац који ће помоћи да повратници преброде оно време док се укључе у интензивнију производњу или неку другу малу привреду”, изнела је Санда Рашковић Ивић, новинару Билтена, најновије информације око помоћи повратницима

Колико заиста мањинска питања представљају нерешив проблем на КиМ, Вигњевић је илустровао примером да шеф UNMIK-а нема саветника за ту материју. Наиме, према његовим речима, човек који се налазио на том месту, након шест месеци га је напустио, а после тога нико није хтео да прихвати наведену функцију.

СТРАХ ОД НОВОГ ТАЛАСА ИЗБЕГЛИЦА

О питањима мањинских права говорио је и др **Душан Јањић**, координатор Форума за етничке односе. Истакао је да је по доласку међународних снага на КиМ у употреби био израз националне заједнице, а да је од скоро напуштена та терминологија и да се сада говори о мањинским заједницама. Јањић је поставио питање због чега на Косову нема закона о националним заједницама. Навео је да постоје одређене институције као што су Комитет за националне мањине, Канцеларије за локалне заједнице, али се оне суштински не баве питањима због којих су основане.

Говорећи о повратку на КиМ, Јањић је истакао да они који желе да се врате морају да имају стопроцентна права и максималну слободу одлучивања о томе да ли ће да остану да живе на Косову или ће продати своју имовину и вратити се у централну Србију. По свим светским показатељима број повратника у оваквим ситуацијама није прелазило 16 процената, а да ли ће се и колико људи вратити може се назрети из одговора на питање: Постоји ли воља већине да се расељени врате? То након седам година од ратних догађања, својим грађанима, треба да објасне политичке вође на Косову. Ако они по питању повратка не ураде ништа, Јањић каже да се плаши новог таласа избеглица. Према његовом мишљењу кључни датум је 1. новембар. “Од тога који ће план покренути најодговорнији људи на Косову, институционални или онај други, зависиће у многоме даљи развој ситуације на Косову”, рекао је Јањић не објашњавајући шта под тим подразумева.

НЕМА ДОБРОГ СТАТУСА

Ни економска ситуација ни било који други разлог не може бити препрека повратку, истакао је **Владимир Цуцић** из Комитета за помоћ ратом погођених лица. Повратка нема од 17. марта 2004. године. Од тада између српске и албанске стране влада потпуна некооперативност. Цуцић је посебно био

изиритиран изнесеним подацима да се Срби враћају у Пећ и Клину. “Не може бити повратка док се људи убијају. У Клини је убијен човек који је био међу првих пет повратника у овај град. Неко је тим чином хтео да пошаље одређену поруку и у томе је успео”, сматра Цуцић.

Говорио је и о статусу Горанаца и Ашкалија. “Од 18,5 хиљада тренутно их има 4,5 хиљаде. И биће их све мање, јер деца након основне школе не могу даље да се школују. Куће ашкалијских породица у околини Вучитрна два пута су у току последњих седам година биле спаљиване. То су само неки од примера како живе мањинске заједнице на КиМ”, истакао је Цуцић, додавши на крају да ма како буде решен статус Косова он неће бити добар.

Златко Маврић представник Уније и удружења „Свети Спас“, истакао је да постоји одређена несигурност и лоша економска ситуација на КиМ, али да повратка нема јер никада није била направљена дугорочна стратегија по овом питању.

Говорећи о жељи повратника да се врате, **Славица Милуновић** из удружења “Божур”, изнела је став да је она непобитна. Поготово оних у сеоске средине. Изнела је одређене примере повратка, али и нагласила да су услови живота у које се расељени враћају изузетно тешки.

Закључујући расправу **Џон Ендрју Јанг**, председавајући скупа, рекао је да процес повратка није завршен и да ма какве статусне промене биле он треба да буде настављен. Његовим заустављањем, биће изузетно тешко наћи нове ресурсе да он поновно отпочне.

Представници Уније на састанку Радне групе за ИРП

До краја састанка, **Кадрија Мехмедовић**, координатор НВО “Реинтеграција” из Новог Пазара, говорио је о реадмисији лица из западних земаља и потешкоћама са којима се сусрећу у новом окружењу.

Ђанфранко Дерамо из београдске канцеларије UNMIK-а за заједнице, повратак и питање мањина и **Раде Ђирић** из Центра за хумане ресурсе, говорили су о пројекту повраћаја имовине Ромима, Ашкалијама и Египћанима, која је остала на Косову након њиховог егзодуса.

Радмила Вулићевић, из удружења “Срећна породица” представила је предлог пројекта књиге у чијем садржају ће се наћи старе разгледнице са КиМ, а средства добијена продајом намењена су у хуманитарне сврхе.

Припремио: Жељко Ђекић

БОРИВОЈЕ ВИГЊЕВИЋ, ПОТПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ ЛИПЉАН

О ПОВРАТКУ ОДЛУЧУЈЕ НАРОД

- У општини Липљан, до доласка мировних снага, живело је око 56 хиљада Албанаца, 22 хиљаде Срба, више хиљада Хрвата, Рома и Ашкалија. Данас је тешко дати тачне процене. Према сазнањима које поседујем, у општини Липљан, тренутно живи око 10 хиљада становника српске националности, Хрвата, преосталих у селу Јањева, једва нешто више од стотињак, Рома и Ашкалија готово да и нема - износи састав становништва ове мултиетничке општине, Боривоје Вигњевић, њен потпредседник.

“Срби живе у 10 етнички чистих села. Град Липљан и село Радовце су мултиетничке албанско-српске средине. У северном делу града живи преко хиљаду становника српске заједнице, а у Радовцу, пет-шест километара удаљеном од Липљана, борави око 250 становника српске и 450 албанске заједнице. Пре 1999. године, било је 17 села мултиетничког састава. У селу Словиње, у 75 домаћинстава, живело је око 400 становника српске народности. Данас нема нити једнога. Иста ситуација је и у Крајишту, Магури... Посебно бих истакао и пример села Јањева у коме је живело неколико хиљада Хрвата, који су располагали великим капиталом. Осим незнатног броја и они су отишли са овог простора. Роми и Ашкалије, такође, су напустили своја огњишта”, појашњава демографске податке Вигњевић.

*** Какав је однос већинске према мањинским заједницама у Општини Липљан?**

Албанска заједница своје потребе усмерава према српској заједници онако како им затреба у одређеном тренутку. Албанци ће да буду добри према Србима онда када то треба приказати пред представницима међународне заједнице, због испуњења тзв. стандарда или када неко од међународних емисара долази у посету. Тада они Србима дају сва права и то се, углавном, завршава на речима. Опет, када је њима потребно да они, у општини Липљан за локалне потребе, буду велики Албанци и велики политичари, онда имамо једну сасвим другачију слику. Тако да се они једноставно играју са нама као да смо у обданишту.

*** На који начин онда можете да заштитите ваша права?**

На простору КиМ су маргинализована људска права. Уопште владавина права третирана је као другоразредно питање у контексту политичког планирања. Људска права се практично третирају као необавезна. Право мањина подразумева право сваког појединца из редова мањина на ефективно учешће у одлучивању по питањима од интереса за мањинску заједницу, што на КиМ није остварено. Тиме се дошло до неповерења у привремене власти, а истовремено нема повратака. Напротив, у знак револта поспешује се одлазак. Као главни орган цивилне власти на КиМ су УН, а на основу Резолуције 1244 имају и следећи мандат “Обезбеђивање услова за сигуран и несметан повратак свих избеглица и расељених лица у своје домове на КиМ”. Тога нема и зато имамо бројчане мањине, што ланчано производи одлазак оних који до сада нису напуштали своје куће. На тај начин имамо велику израженост стварања српских и албанских територија.

*** Значи ли то да би поштовањем закона, али и децентрализацијом, када би се формирала српска општина**

Липљан, био омогућен повратак, односно останак и опстанак на КиМ?

Ми, представници српске заједнице, изнели смо наше захтеве или боље речено наше потребе. Пошто се третирамо као нека врста мањине, што ја никада нећу прихватити, требало би да имамо право да сами одлучујемо о нашој будућности и о нашем животу. Мислим, да нама треба да се постави питање следеће садржине: “Шта је вама потребно да бисте могли да живите на КиМ?” Ми ћемо рећи да је децентрализација власти и формирање српске општине Липљан, у којој ће живети Срби, Албанци и друге етничке заједнице, минимум испод којег не можемо да идемо. Решавање питања здравства, школства и многих других, везаних за локалну самоуправу, с одређеним надлежностима и према полицији и судству, мора бити поверено нама, јер би то био једини гарант нашег опстанка овде.

*** Много се говори о томе, а да ли Ви, и уопште српска заједница, радите неке конкретне ствари по том питању?**

Када је Марти Ахтисари недавно боравио у Приштини, имали смо дуг разговор око питања формирања српске општине Липљан, са човеком који је, у његовом тиму, главни за децентрализацију.

Добио сам поражавајући, индиректан одговор: “Немогуће је формирати српску општину Липљан, јер се у њеном саставу налази село Радево насељено искључиво српском становништвом. Катастарска општина Радева обухвата целокупну имовину и власништво на аеродрому Слатина. Аеродром Слатина територијално припада општини Липљан, а име Приштина је добио по главном граду покрајине.” Они нам не дозвољавају да формирамо српску општину с Радевом, јер бисмо добијали одређене приходе од аеродрома. Даље, један од разлога је и тај што је у изградњу објеката на магистралном путу Приштина - Урошевац уложена велика количина новца и када те фирме почну да раде оне морају плаћати одређене доприносе српској општини, јер та територија припада српском селу Добротин,

*** Град Липљан је, као што рекосте, такође мултиетичан. Како решити тај проблем?**

Када сам изнео целокупне податке везане за град Липљан, предложио сам да се не одвајамо физички некаквим зидом или нечим сличним. Већ да одређеним правним нормативима заштитимо једну или другу заједницу. Да Липљан буде јединствен град, да Срби у албанском делу и Албанци у српском имају иста права. Значи, да се никако не одвајамо, али да будемо заштићени законским нормама. Просто речено,

ако неко уради нешто што је против закона да буде аутоматски кажњен. Ми бисмо на тај начин створили нешто много више него што је Митровица. Они тамо иду на то да буду два пола, две одвојене јединице, а ми, напротив, желимо да сви живимо у Липљану, јер има око хиљаду Срба који желе да ту и остану.

Рада и мира. То је оно што је нама најбитније. Али кажем и често цитирам владика Николаја: "Видим што је боље, али идем за горим", и то је ситуација на КиМ, што горе то боље, зашто? Зато, што је мисија на КиМ најдужа мисија која је игде икад била и зато што су средства која су у ту мисију уложена, толика да када би била уложена у КиМ, сваки појединац који доле живи имао би кућу и своје радно место и не би бринуо ни о чему. Значи, имао би све. Огромна средства, огромна снага, огромна енергија, а резултат је никакав. Велики број убистава, велики број спаљених кућа, нереди, мржња, проблеми, не само на простору КиМ, већ много, много шире.

*** Тешко је онда говорити и о повратку, када ви нисте сигурни ни у опстанак?**

У једном интервјуу **Оливер Ивановић** је изјавио да је: "Ситуација повратка таква да повратка нема". Оно што је веома битно у причи око повратка је то да о питању повратка одлучује народ, а не политичари. Политичари могу рећи треба да се врати толико и толико људи. И они су то говорили. Колико се вратило? Питање повратка је питање народа. Обе заједнице

ПОЛИТИКА И СПОРТ

"Рођен сам 1965. године, у Липљану. Завршио сам Вишу економску школу.

Од 1990. године радник сам СО Липљан, то сам и данас. Највише сам се бавио питањем спорта, а то сам највише и волео. Тренирао сам сениорски тим ФК "Слога", затим одбојкашки тим. Поднео сам оставку на место потпредседника Скупштине општине, али је албанска већина није усвојила", рекао је Боривоје Вигњевић неколико речи и о својој биографији

морају да преузму сву одговорност, позитивну и негативну, и да једном кажу, без обзира на своје верско изјашњавање, да сви можемо да живимо овде. Требало би да, уколико неко нападне Србина повратника, мој комшија Албанац први скочи, осуди, ако треба уђе у вербалан сукоб са онима који то раде. Ми ћемо тада имати решење повратка. Нажалост, данас имамо нешто што је контра овога свега.

*** Иде зима. Прошле године сте имали велике проблеме са струјом. Каква је сада ситуација?**

Данас је ситуација таква да на терену нема струје, тј. има два сата, а четири, па и више нема. А у периоду, крај новембра 2004. па до половине марта 2005. године, више од сто кућа насељених Србима били су без струје у граду Липљану, док је други део града био без проблема са напајањем. Обезбедили смо новчана средства, људе који раде на електро-мрежи, материјал за поправке, све што је потребно за поправку. Тада нам је речено, потпишите ви уговор с КЕК-ом, што се тиче пара и осталог немојте да бринете, имаћете струју 25 сати у току једног дана. То је било поражавајуће. Тражили су од нас да ми први завршимо причу, која се зове будућност статуса КиМ. Проблем струје за седам година није решен и нико не покушава искрено да га реши. Тако да становници Липљана и остала српска насеља на КиМ, очекује још једна зима уз свеће.

Али навикли смо....

*** Политичку ситуацију на КиМ данас тешко ко може разумети и коментарисати. Будући статус поготово. Какво је ваше виђење тог проблема?**

Ахтисари у својим изјавама, а и круг људи око њега, чак би се могло рећи и много шире, када виде да не могу да нађу решење за одређени проблем кажу " свиђало се то вама или не ми ћемо то и то завршити". То ствара одређену панику код Срба на простору КиМ. Највећи проблем су Срби на КиМ, нису Срби у Београду, нису Албанци на КиМ. Срби који верују, коју су верници, а таквих је највише остало на КиМ, сматрају да све оно што се лоше уради на крају буде кажњено. "Бог се забави, али не заборави". И они су свесни тога. Могу да раде шта хоће са нама, ми верујемо, опстали смо највише захваљујући цркви, захваљујући свештеницима. Оно што 1999. и 2000. године, нико није могао да уради, урадила је црква. Само требате да видите моменат када владика Теодосије долази у Липљан. Тада нема страха ни од чега. Ми смо сви радосни тог дана, обузима нас нека лепота, дешава нам се нешто што не можемо да опишемо.

*** Кад долази владика?**

Владика је често доле, он није неко ко се најављује да би се народ сакупљао скупљала доћи ћу да би се створила маса, он дође и маса се ствара. Значи, он никад није урадио нешто да би народ препричавао, народ препричава његове доласке, народ је радостан кад је он доле и то је то. Долазе многи и Тадић и Координациони центар, али кад се појави свештенство, владика, то је нешто што је за нас Србе другачије.

*** Шта има осим владике светло у Липљану?**

Деца која доле живе су један, ако могу да кажем, дах који нам даје наду у живот. Да та деца нису доле не бисмо ни ми били. Проблем је што се та деца занемарују. На ту децу не гледа нико, Ни представници међународне заједнице, ни Приштина, а верујте мало и Београд. Тој деци су највише помагали наши пријатељи из Новог Сада. И ове године Раде Маринков с пријатељима допремио је велику количину хуманитарне помоћи, допремио је много тога деци. Задњих пет година грађани Новог Сада су за сваки Божић, српску Нову годину, Светог Саву, допремали пакетиће.

*** Иду ли та деца у школу?**

Наравно. Заједничким напорима успели смо да, у самом центру Липљана, изградимо основну школу " Браћа Аксић" за српску децу са савременим условима за рад. У општини Липљан имамо три основне школе. У Гуштерици "Кнез Лазар", у Лепињи "Вук Караџић". У Јањеву имамо "Владимир Назор". Ову школу похађају Хрвати, Роми, Ашкалије и раде по програму Министарства просвете Србије. Имамо средње школе, гимназију и пољопривредну. Средњошколци путују аутобусима, устају у пет сати ујутро.

*** И то је све?**

Није. Светло и лепо код нас је и то да је, после седам година, пре неколико дана одбојкашки клуб "Партизан" одиграо прву званичну утакмицу у српској лиги Ниш или Лесковац. Тим који је формиран давне 60 године био је познат клубовима бивше СФРЈ, имао је добре резултате, велике успехе. Ево сад и они почињу, али то су само неке активности где задњим напорима покушавамо да урадимо нешто о чему ће народ причати.

У ВИДАЊУ, ОПШТИНА КЛИНА, ОДРЖАН МУЛТИЕТНИЧКИ ТРЕНИНГ
МЛАДИХ СРПСКЕ И АЛБАНСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

ЗАЈЕДНИЧКА БУДУЋНОСТ

У оквиру пројекта, који финансира КИП- ДРЦ из Приштине, удружење "Југ" из Краљева, у сарадњи са организацијом Иницијатива за мир (ИФП) из Пећи, организовало је петодневну посету за младе Србе селу Видању, као и заједнички тренинг са њиховим вршањцима Албанцима из овог села.

У реализацији наведених активности учествовало је 18 младих Срба и Албанаца.

Непосредно по доласку младих из централне Србије, након смештаја и краћег одмора, у Центру за заједнице одржан је заједнички састанак свих учесника овог тренинга.

Поново кући, Марица и Данило Костић

ПРОЈЕКТИ

Присутнима су укратко представљене све активности које су до сада реализоване (с обзиром да је било нових учесника, који нису били упознати са досадашњим радом), као и оне које ће бити реализоване током њиховог боравка у Видању.

Учесници су се посебно осврнули на пројекте које је написала неформална група "Визија", у јуну месецу, приликом првог тренинга младих Срба и Албанаца, одржаног у овом селу. Након тога, представници неформалне групе, представили

Састанак учесника семинара

су два писана предлога пројекта : "Курс енглеског језика" и "Спортски терен".

ПОСЕТЕ

За други дан посете, био је планиран обилазак манастира Високи Дечани и Пећке Патријаршије. По доласку испред Пећке Патријаршије, сазнали смо да је тог дана најављен долазак иностране делегације, и да су све посете манастиру тог дана одложене. Пут нас је даље водио ка манастиру Високи Дечани.

Пред манастиром Високи Дечани

За већину учесника ово је била јединствена прилика да по први пут посете овај манастир,

Након пуна два сата, колико смо провели у манастиру Дечани, сви су се сложили да је ова посета представљала изузетан доживљај . С мноштвом утисака, на предлог једног од учесника, упутили смо се у обилазак Руговске клисуре, удаљене неколико километара од Пећи. Фантастичан приказ изазвао је праву ерупцију одушевљења свих присутних. По доласку у Видање, организовано је дружење, које су присутни провели у разговору и игрању стоног тениса.

Подношење пројекта

ПРЕЗЕНТОВАН АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СЕЛО КЛИНАВАЦ

На Општинској радној групи за повратак, одржаној крајем септембра у Клини, представљан је Акциони план за село Клинавац, који је током радионице у Бечићима израдила група представника Срба и Албанаца.

План су представили **Мухарем Боја**, представник абанске и **Јово Јовић**, представник српске заједнице. Представници села Клинавац, присутне учеснике ОРГ-е, упознали су и са пет инфо пројеката, које су заједнички израдили представници двеју заједница, током прекограничне радионице одржане у Бечићима.

На одржаној ОРГ, поред поменутих представника, учествовао је и **Александар Грковић**, извршни директор организације "Југ" који је својим кратким излагањем, пре презентације Акционог плана, упознао присутне са свим активностима које су релизоване током пројекта "Јоинт Футуре".

Позитивне оцене презентованог Акционог плана, као и пет инфо пројеката, представљају добар увод и почетак за неке будуће активности у циљу реализације како Акционог плана, тако и предлога пројеката за село Клинавац.

ТРЕНИНЗИ

Тренинг, чија је тема била "Конфликт менаџмент", трећег дана окупио је укупно 18 младих Срба и Албанаца из Видања. Медијатор овог скупа била је **Бахрије Муца** из организације ИФП. Током реализације тренинга млади су имали прилику да се упознају са основним елементима и карактеристикама конфликт менаџмента и методама за његово решавање. Већи број присутних учесника показао је велико интересовање за ову тему, тако да је реализација активности планираних за тај дан била јако успешна.

Четвртог дана посете, представници организација "ЈУГ" и "ИФП" су са представницима неформалне групе младих "Визија" из села Видања, потписали уговор о финансирању пројекта "Курс енглеског језика". У име групе, уговор су потписали **Мирослав Микић**, представник младих Срба и **Хил Селитај**, представник младих Албанаца. Сходно потписаном уговору "Визија" ће наредна три месеца реализовати поменути пројекат, шта ће бити прилика за све младе из Видања да стекну боље знање из енглеског језика. Током последња два дана, организована су још два тренинг курса са темама: "Људска права" и "Изградња мира". С обзиром да је број учесника током ова два дана био мањи у односу на број присутних претходних дана, тренинг је био организован углавном кроз разговор са учесницима и кроз практичне вежбе, ради лакшег схватања проблематике.

Све активности реализоване током пет дана трајања посете селу Видање, забележене су камером, а прикупљени материјал употребити ће се за израду документарног филма у трајању од 20 минута.

Текст: **Ивана Марковић**
Фото: **И. Марковић и З. Маврић**

Рекли су о раду семинара

Микић Вељко
Рођен у селу Видању 1982. године.
Тренутно расељено лице, настањено у Панчеву. Студент четврте године Правног факултета у Београду.

"Услови за повратак још нису испуњени, пошто ми кућа још није обновљена. Дошао сам да видим да ли ће и када моћи да се обнови и то је један од главних разлога мог доласка овде, уз тренинг, наравно. Утисци које носим углавном су позитивни. Видео сам комшије, другаре, и албанске и српске националности који тренутно овде живе. Тренинг о конфликту и сузбијању конфликта, свакако је користан и може да служи као пример за будућност, да се овакве ствари више никад не понове", износи Микић своје ставове о посети Видању.

Марица Костић,
Рођена у Видању, 1985. године.
Живи у Грузи, као расељено лице.
Апсолвенткиња Више школе за менаџмент.

"Прошле године, била сам први пут након егзодуса у Видању, када су почели да нам реновирају порушену кућу. Сада имам основне услове за живот. Овде долазимо повремено, али још нису испуњени сви услови за повратак. Вратила бих се када би ми обезбедили посао у некој мојој струци. Видела сам се с неким својим друговима с којим нисам имала контакт већ седам година. Данас смо имали тренинг о конфликту, коме су присуствовали и моји вршњаки Албанци.

Искрено се надам да ће овакав вид дружења дати резултате, али је зато потребно и време", каже Марица Костић.

Александар Грковић:
Извршни директор удружења "Југ" Краљево

"Циљ овог тренинга је био да се направи један добар пројекат, који ће млади Срби и Албанци заједнички да реализују. Наш задатак је био да кроз тренинге обухваћене пројектом превазиђемо баријеру између две етничке заједнице. Да их на стручан и објективан начин приволимо да они сами напишу пројекат и препознају потребу да могу заједнички да га реализују. Мислим да смо ми и колеге из НВО "ИФП" успели у томе. Курс енглеског језика почиње ускоро и трајаће три месеца. По његовом завршетку видећемо колико је моја процена добра", износи своје виђење тренинга Грковић

Александар Грковић приликом потписивања уговора

НАШ РЕПОРТЕР У ОБИЛАСКУ ПЕЋИ И ОКОЛИНЕ

ДО ГОРАЖДЕВЦА НЕКАКО, ДО ПЕЋИ ТЕШКО

Чувени Сентандрејац Јаков Игњатовић писао је да се у сентандрејским крчмама певало: „Ми же Сентандрејци целог света славни.“

О Гораждевцу крај Пећи није се тако певало. Али се из Пећи ишло на игранке у Гораждевац. Биле су чувене у том крају. Данас нема Сентандрејаца Јаше Игњатовића. Остале су само четири цркве и Патријаршијска улица. Нема ни игранки у Гораждевцу.

Што се цркве тиче, ту је најстарија црква-брвнара у Србији. Потиче с краја 16. века. Посвећена је Св. пророку Јеремији који се слави 14. маја. Старе старе иконе и сасуди пренети су у оближњу нову цркву. О иконама, сасудима и црквама стара се млади, али срчани свештеник, отац **Саша**.

Али, није упамћен Гораждевац по овој старој цркви. Упамћен је по тешком злочину над невином децом – двоје је убијено, а четворо рањено, августа 2003. док су се купала у реци Бистрици. Починиоци овог масакра никад нису пронађени. Као ни оних ранијих, а ни оних каснијих злочина.

ГОРАЖДЕВАЦ

Сам Гораждевац је старо место. Помиње се још у хрисовуљи Стефана Првовенчаног из 13. века. Данас, у модерним енциклопедијама, попут Википедије, налазите да је на албанском познат и као Кастрат.

Међутим, морам признати да када прилично уским путем улазите у село, на двојезичном натпису стоји Гораждевац – Gorazdevc.

Поред тог двојезичног натписа је и КФОР-ово осматрачко-стражарско место које држе Румуни. Обично је ту и неко оклопно возило. Крај њега је и по који стражар који обавезно војнички поздравља када пролазимо у колима са UNHCR таблицама.

Кад се продужи даље, долази се до центра села. Ту су распоређене, с једне стране месна канцеларија и полицијска станица, а с друге - здравствена станица. У дну је, чинећи хоризонталу овог П распореда, дом културе. Онај у коме су биле чувене игранке.

У околини Гораждевца, неколико села у која су се вратили Срби и други неалбанци – Сига, Брестовик, Лвевоша, као и Бело Поље. Представници изгнаних су раније сви спавали у Гораждевцу, док сада иду и код својих рођака-повратника.

Лево од центра села спуштамо се путем до нашег коначишта. И ту наилазимо на поток који је понос Гораждевца. Јер, кажу

У канцеларији Месне заједнице Гораждевац

они, никад му се не мења ниво – исти је и кад је суша и кад је киша.

Али, поставља се једно сасвим једноставно питање – како у данашње време стићи до Гораждевца и села у околини Пећи? Мислим, како неалбанци да дођу до њих.

До Гораждевца саобраћа редовна линија Гораждевац-Београд и обрнуто.

Из Гораждевца полази четвртком пре подне, а повратак је у петак.

Како су последњих година установљене посете изгнаних својим местима, то је друга, истина, ређа прилика. Међутим, као резултат тих интересовања развиле су се активности око повратка изгнаних. Тако су образоване групе које долазе на разговоре у општину. Најчешће једном месечно. И то је, дакле, прилика да се дође у Гораждевац и неко од повратничких села.

БРЗИ ПОВРАТАК

И Гораждевчани су напустили своје место током 1999. године. Али не сви. Остало је језгро које је привукло остале. Вратили су се знатно пре установљења организованих акција и разних стратегија. Како су сами знали и умели. Данас, у Гораждевцу живи преко осам стотина Срба. Елем, у једној таквој групи која ће разговарати о повратку у околна пећка села нашао сам се и ја.

Ноћимо у Гораждевцу, једни код својих рођака, а неки у приватном смештају. Причамо с домаћима до касно у ноћ и не примећујемо тишину која обузима село. Сада нама из града, не навикнуте на то, тишина смета да заспимо. Ујутру нас она и буди. Или сеоски петлови.

После доручка који су спремили срдачни домаћини и много нуђења и кафом и млеком и домаћим киселим млеком, упућујемо се на зборно место – центар села. Затичемо доста света. Јер, ускоро полази аутобус за Београд. У близини је радњица у коју путници или они који су дошли да их испрате, свраћају да купе последње ствари за пут. Неко ту још сврати да

узме нешто за стомачић. Колико да униште бациле који су се у току ноћи накупили.

Моји сапутници се поздрављају са многим од путника. Сврате и у Месну канцеларију да чују последње новости или да обаве нешто око докумената.

После одласка аутобуса и ми крећемо за Пећ на састанак. Пред нама је наш вођа, који нас је допратио од Косовске Митровице. Сада са њим идемо до Пећи, а одатле ће нас он опет испратити до Митровице.

У колима се још договарамо и молимо возача да усклади своје време са колегом да бисмо искористили прилику и после састанка посетили и неку од светиња – Дечане или Пећку Патријаршију. Јер, ако је до Гораждевца релативно једноставно, мада напорно, доћи, до Патријаршије или Дечана то је баш тешко. После састанка, добијамо двадесетак минута до пола сата да посетимо Патријаршију.

ПАТРИЈАРШИЈА

Тамо, где се рачва пут са једне стране за Руговску клисуру, а са друге у Патријаршију – пункт италијанске војске која чува светињу.

Телефоном проверавају да ли можемо да уђемо. Добијамо пропуснице.

Долазимо до капије на којој је још осмртница побијене деце у кафићу “Панда”. Улазимо у тишину тишине. Пред нама су цркве – бесцени, у њима фреске и иконе. И чувена Богородица Пећка. И кивот са моштима владика и архиепископа. Цела наша историја.

Пећка патријаршија

Пролазимо крај ископина, конзервираних, трпезарије, гостопримнице...

Пред нас је изашла госпођа Добрила. Мало причамо са њом. Тихо, да не реметимо овај божански мир. Нема времена ни за манастирско послужење. Журимо у цркве. Купујемо по коју књижицу и фотографију. Палимо свеће. Одлазимо да се поклонимо чудотворној икони Богородице Пећке.

Прекрстивши се пред осмртницом деце мученика, идемо у кола. Пут Митровице, па даље у Србију.

Ако Бог да, можда ће нам се посрећити и да одемо до Дечана неки следећи пут.

У ПОСЕТИ ПОВРАТНИЦИМА У ИСТОЧКОЈ ОПШТИНИ СРБОБРАН СЕ БРАНИ ПОВРАТКОМ

Крећући се путем Митровица – Пећ, на неколико километара до Ђураковца, са десне стране, за око ће вам сигурно запети “костури” десетак некад прелепих кућа. Више пута пролазећи овуда, вашем репортеру, јављала се жеља да сазна нешто више о њима. Пре случајношћу, него хтењем, боравећи са представницима удружења “Завичај за повратак” и повратницима у селу Ковраге, које је само неколико километара удаљено од наведеног места, сазнали смо да се тај засеок назива Кривача, а да припада селу Србобран.

Забележио: Жељко Ђекић

Заједно са представницима наведеног удружења, UNDP-а и ДСИ-а, иначе иницијаторима повратка пет породица у Србобран, стижемо на двадесетак метара од магистралног пута до куће **Томислава Симоновића**, на којој су видљиви

Село Србобран, септембар 2006. године

трагови и рушења и обнове. Томислав се срдачно поздравља са својим гостима, зове их у кућу, части са оним шта има и почиње своју исповест.

НЕКАД БИЛО

- У Србобрану и суседној Кривачи живело је до ратних догађаја педесетак српских породица. Након већ познатих догађања пут нас је одвео у централну Србију. Моју тринаесточлану породицу у Горњи Милановац. Није тамо лоше, али једва сам чекао тренутак да ми се овде почне обнављати кућа. Чим су се стекли, какви-такви, услови дошао сам, заједно са носиоцима још пет домаћинстава – прича Томо, а поглед му лети по разрушеним објектима око његове куће.

Без питања наставља своје казивање, да су две суседне рушевине некад биле куће његове браће. Испод њих се протеже плодна земља на 12 хектара у једном комаду. Нажалост, необрађена. До прогона, својом механизацијом, обрађивао је њиве које су након тога Албанци узурпирани, а по Томином

доласку оставили да зарасту у коров. Породица Симоновић имала је велике заседе воћњака, властиту шуму. Сада се ни једно дрво у близини не може видети. Све је посечено.

Кућа Томислава Симоновића

- Садићемо нове воћњаке само да буде мира и могућности. Вратиће се супруга, син, унучад. Вратиће се један брат, сигурно, – реским тоном додаје Томислав, као да тим речима жели и себе да увери у истинитост онога што говори.

А онда се поново враћа у прошлост, као да га то смирује.

- Пре рата радио сам од 1964. до 1999. године, у Пећи, у пивари. Ту сам провео цео радни век, а сад сам у пензији. Још увек у добрим годинама и снази да радим. А раније сам товио бикове, краве, свиње. Само да добијемо неку механизацију, производићемо нешто, као што смо и раније радили. Сви ће од тога имати корист и ми и држава и народ, сви..

ИДЕМО ДАЉЕ

О томе шта ће бити, ако буде. Не жели да коментарише.

- Не могу да кажем нешто конкретно, јер нисам никакав политичар. Политика ме не интересује, мене интересује посао, рад и ништа друго.

Повратници са комисијом Кадријом Халиловићем

Мудро, сељачки, недостајало нам је то, морамо признати. Питамо га, да ли се плаши, ту је на путу, на ветрометини, у селу, не баш омиљеног имена.

- Не плашим се, а нема ни разлога за страх. Човек може да погине свуда, то се дешава у већим градовима и овде и у Србији. Може да се на пример деси нешто "онако"... Не плашим се, никоме дужан нисам, нити сам некоме урадио нешто, то никако – категоричан је Томо.

- Сад баш немамо никаквих проблема. Пре неки дан сам био у општини, дизао сам поседовни лист за земљу, потврдио неко уверење. Драго ми је да ће се у наше село, према неким најавама, у наредној фази вратити још пет породица.

Драго му је да се и комшије из Коврага враћају.

- То за нас значи јако пуно. Велика нам је жеља да се сви врате на своја огњишта где су и раније били. Сви су они мени пријатељи у Коврагама, раније смо се знали, поздрављали, сарађивали као комшије.

Све време док причамо друштво нам прави **Радоје Питулић**, будући повратник у Ковраге. Познају се. Некада су заједно радили у Пољопривредној задрузи. Радоје са више страна загледа Томину кућу. Његова је у сличном стању као Томина некад.

- Више бих волео да ми се кућа реновира. После две године сам овде. Кућа сада горе изгледа него пре, једва чекам да се вратим. Сутра да почне да се ради одмах се враћам, супруга и ја. Син ми није далеко у Митровици је, снаја ради у Обилићу. Имање је лепо, велико, само треба да се ради. Што пре да се вратимо, да будемо заједно као и раније, то је моја жеља-прича Радоје.

Томиславу мило.

- Круг се шири, биће више дружења, помоћи. Мораћемо да се помажемо, поштујемо, будемо сложни - коментарише.

КРАВА ЗА ПОЧЕТАК

У међувремену, из куће излази **Ева Кицлер**, координатор UNDP-а, за индивидуалну изградњу. Томислав јој се још једном

захваљује на свему шта је учинила да се у ово село, осим њега, врате и **Веско Вуковић**, **Петар Дашић** и **Драгомир Перић**, којима су, такође, изграђене куће. Драго им је што је и **Весна Маликовић** успела да уђе у своју узурпирану кућу. Очекују нове повратнике. То им обећава и Ева.

- Све је почело на иницијативу удружења "Завичај за повратак". Они су нас контактирали за Србобран и дуго времена су тражили неку помоћ, али је није било. Ми смо у априлу организовали "Иди-види" посету, онда смо урадили процене и припреме за реконструкцију. Након месец дана, почели смо да радимо куће и сада смо радове привели крају. Куће су готове, има неких малих проблема око воде и струје, али и то ћемо решити, - не скривајући задовољство, прича Ева и заказује нови

сусрет када буду готове куће у Коврагама.

Поздрављамо се са Томом, захваљујемо на гостопримству и прелазимо на другу страну пута. На узвишици новоизграђена кућа Драгомира Перића. Ни лепа ни гиздава, као она разрушена стотину метара даље. Али, ипак његова. И у њој може да се живи.

Драгомир је са породицом избегао у Доњу Врбаву код Краљева.

- Све је добро, не може бити боље - прича, а ни сам не верује у то.

Готово трчећим кораком води нас до порушене куће. Хоће да је покаже. Изградио је тешко са својих десет прстију, бавећи се читав живот пољопривредом. Не жали се. Каже да са комшијама муслиманима нема проблема. Они су ми и кућу правили. Малу, али довољно велику за мене, супругу и једног сина. Други син ће обновити ову порушену, нада се Драгомир.

- Крећемо из почетка. Услови на селу су тешки, али сам овде свој на своме. Не третирам се као расељени, избеглица – прича Драгомир, као да неки терет скида са себе.

Док пролазимо кроз велики шљивик, један од ретких осталих, Перић нам прича да су му обећали дати краву.

Да ли је то довољно за почетак новог живота?

Радоје Питулић, Томислав Стојановић и Ева Кицлер

Куће Драгомира Перића, некадашња...

... и новоизграђена

РЕПОРТЕР БИЛТЕНА У ПОСЕТИ СЕЛИМА СРЕДАЧКЕ ЖУПЕ И ГРАДУ ПРИЗРЕНУ

НАДА ЈОШ УВЕК ПОСТОЈИ

“У Општини Призрен изграђено је и реконструисано 270 кућа. Од тог броја, 61 кућа у селу Новаке, у којем ће се градити још 45 нових објеката. У Средачкој жупи изграђено је и реконструисано 164 објекта. Када је Горње Село у питању, повратак Срба у Доњу махалу овог села почео је 2002. године и до сада је изграђено 11 кућа, а обновљене три. Тренутно се граде две куће. Укупно у ово село вратило се осам породица или 14 појединаца”, изнео је ове податке Бедрија Ејупагић, директор Канцеларије за заједнице општине Призрен, на састанку о повратку у Горње Село.

Кажу, планина има своје ђуди. Неретко се у кратком времену промене четири годишња доба. А да је Шар планина прави пример за то уверила се и наша екипа обилазећи Средачку жупу.

ПОГЛЕД С ПРЕВАЛЦА

Почетак је октобра, леп сунчан дан. Са **Примиславом Станојевићем**, представником одбора за повратак у Горње Село и учесником ОРГ Призрен, са Брезовице крећемо на састанак Оперативне групе за ово село. Нови састанак, нова нада за повратнике у ово место. Кажу, већ три године обилазе разне институције, сакупљају потребне податке и сагласности од повратника и никако се не померају са нулте тачке. Пре три месеца, представници удружења “Свети Спас” упутили су их на прави пут, решење проблема преко Општинске радне групе за повратак. Након неколико контаката са званичницима задуженим за повратак у ову општину, убеђени су да се налазе на правом путу за решење својих проблема.

На обронцима Превалца застајемо са намером да направимо уводне кадрове за емисију UNHCR-а “Повратак”, како би интерно расељена лица у Србији што боље информисали о стању на Косову. Поглед предиван, у котлини Горње Село и Мушниково, као на длану. А онда у тренутку, док смо монтирали опрему и припремали саговорника, кренуше магла, облаци, ветар. Ништа од идиле коју смо имали пре само пет минута. Ваљда је и то део слике косовске свакодневице, топлог и хладног, безбедног и небезбедног, пријатељског и непријатељског, питомог и суровог. Но, горштаци су на то навикли. Одрађујемо планирани прилог.

Горње Село

ГОРЊЕ СЕЛО

Станојевић нас упознаје са сликом села.

“Горње Село се налази на 18-ом километру од Призрена и 12-ом километру од Брезовице. Ово живописно село се протеже на надморској висини од 850-950 метара. Састављено је из две целине, Доње и Горње махале. У Доњој махали, становништво је било вишенационално (Муслимани, Бошњаци и Срби), док су у Горњој махали живели искључиво Срби. Све до 1999. године, када су морали напустити овај крај. Један мањи број старијих житеља опстао је неколико месеци након егзодуса Срба из

Примислав Станојевић у Горњој махали

Призрена и Жупе, али су под свакодневним притисцима, крајем 1999. године, и они морали да напусте село”, завршава први део нашег разговора Примислав Станојевић. Након овог увода, одлазимо у Горње Село како бисмо пре састанка оперативне групе имали праву представу о томе како оно изгледа. Почиње киша. Пролазимо кроз Доњу махалу Горњег Села. Дуж читавог села, нигде живе душе. Ипак, не пролазимо непримећени. Скоро из сваке куће, са прозора нас посматрају мештани. Једва се возилом пробијамо кроз уске уличице. Овде је потребан добар возач. На неколико места се може савладати кривина тек уз веће маневрисање. Пролазимо поред школе испред које су годинама обележавани сусрети песника Србије, под називом “Лазар Вучковић”. У завичајном месту овог великог песника своје стихове су често говорили велики песници: Десанка Максимовић, Мира Алечковић, Радослав Златановић, Љубивоје Ршумовић, Добрица Ерић, Даринка Јеврић, и многи други. Данас, пред школом нема никога, нема ни деце. Тужна слика.

У ИШЧЕКИВАЊУ ПОВРАТНИКА

Настављамо пут, и стижемо до места са којег је однета коцка од које је израђен пут до села. То је истовремено и знак да се налазимо на територији са које почиње чисто српски део села. Коцке су однете и њима поплочано двориште комшија у Доњој махали. Све се зна. Но, важно је да се људи врате. Путовало се и раније земљаним путем. Пут, водовод и електрична енергија сређени су крајем 1998. године. Средиће се поново. Даље не можемо возилом. Настављамо пешице. На граници између Доње и Горње махале Горњег Села, многобројни знаци који нам говоре да горе нема никога. После деонице са које недостају коцке на путу, дочекује нас фино негован, велики бели коњ, којег је газда довео на испашу. Непрестано трчи са ливаде

Горње Село, детаљ

на пут. Уметност је провући се без последица. Наилазимо на свеже трагове медведа, осврћемо се око себе. Нисмо баш расположени за сусрет са њим. Прве куће у Горњој махали. Пусто, порушено. На сваком кораку јабуке. Јабуке које нема ко да бере. А киша лије као из кабла. Станојевић објашњава која је чија кућа, и где је сада домаћин, те колико је заинтересован за повратак. На средини села за које наш саговорник каже да је центар села, да је то место окупљања мештана, стајемо. Сеоска чесма поред које се налазимо, право је место за наставак нашег разговора. Станојевић наставља своју пређашњу причу.

“До данашњег дана, у село се није вратило ни једно лице. Свих 40 објеката у којима су Срби живели је уништено, запаљено или оштећено. Пре три године формирали смо Одбор за повратак у завичај. Констатовао је да један број

ПОДНАСЛОВ

Представник АСВ-а је потврдио да су спремни да почетком пролећа граде 60 кућа. Приоритет ће дати заинтересованим повратницима из Горњег Села и Живињана, а број до 60 ће се допунити осталим захтевима повратника из других засеока и села Жупе. Заинтересовани повратници могу се јавити Канцеларији за заједнице у Призрену, или удружењу “Свети Спас”, који ће захтеве проследити Канцеларији за заједнице. Рок за коначну листу коју ће општина и ЛНВО “Свети Спас” сачинити је 28. октобар, а почетком новембра пројекат ће се предати донатору.

исељених живи у колективним центрима у ужој Србији и на Брезовици, док је други део у приватном смештају, а мали број у кућама својих рођака. Сеоска слава је Ђурђевдан, и то је прилика да расељени из овог места у већем броју дођу до села и обиђу своју имовину. Данас, постоји захтев за изградњу 44 куће у овом селу. Тачно је да је село живело пуним животом од априла до новембра месеца, након чега су се породице чији су чланови радили у Призрену, спуштале да презиме у граду. Време у Горњој махали је зими сурово. Често по неколико

Бедрија Ејупагић, председава састанком

недеља, па и месеци пут је непроходан. Односи са другим заједницама у селу су били коректни”, наставља Станојевић. Чак можемо да кажемо да није било већих националних проблема. Сви заинтересовани повратници су попунили

У ПРИЗРЕНУ МИРНО И СТАБИЛНО

На последњој седници општинске радне групе Призрен (ОРГ), извештај о безбедној ситуацији у општини поднео је заменик командира полиције (КПС) Ппизрен. Нагласио је да је кретање грађана, а посебно мањина, безбедно. Патроле КПС-а непрекидно патролирају испред верских објеката и насеља у којима живе Срби. “Ми смо у стању да штитимо имовину свих заједница које живе у граду”, рекао је на крају свог извештаја представник КПС-а.

Бранислав Дудић, интерно расељено лице, учесник ОРГ, са говорнице је изјавио да је неколико дана боравио у Призрену, шетао по граду, виђао се са пријатељима и уверио се да је безбедносна ситуација повољна. Баш из тог разлога, чуди га што до сада нема више повратника, већ само представника четири породице. “Стиче се утисак да постоји некакав план да се грађани Призрена прелоцирају у околна села. Без повратка Срба у град, неће бити одрживости ни у селима”- рекао је Дудић, додавши да поздравља повратак у села, али инсистира да на наредном састанку буде на дневном реду једна од тачака повратак у Призрен град, за коју би се поднела квалитетна информација о досадашњим резултатима и плановима у наредном периоду.

Већи број учесника је апеловао да се се врате они чије су куће већ изграђене, те да се не гради онима који не намеравају да се врате.

Живињане

Половином октобра одржан је састанак Оперативне групе за повратак у Живињане. Захтев за повратак у ово село, изразило је 24 породице расељене у Србији и на Брезовици. Бедрија Ејупагић, директор Канцеларије за заједнице општине Призрен, и овај скуп је упознао да је при крају израда концепт папира АСБ-а, којим ће бити обухваћени сви повратници који испуњавају критеријуме. Ова ће организација након провере стања на терену урадити и реконструкцију инфраструктуре

апликације формуларе косовског Министарства за повратак, и показали недвосмислену намеру да желе да се врате. И задатак одбора је да им у томе помогнемо.

Од 1999. године, до данас 37 становника Горњег Села је умрло, ако што пре не почнемо са повратком, убрзо се неће имати ко вратити у ово село”, завршава Станојевић.

ОБЕЋАВАЈУЋИ САСТАНАК

Покисли, блатњави, уморни, али срећни због могућности да обиђемо село и дођемо до нових података, журимо на састанак оперативне групе због којег смо и кренули на пут. Састанак је одржан у оближњем селу, Мушникову. У селу, као и у свим српским енклавама, испред кућа седе беспослени мештани. Покушавамо да направимо неки кадар, да прикажемо сеоску идилу. Не дозвољавају нам. Кажу, доста им је сликања. Долазе, сликају их и оду, а од помоћи ништа. Немају чиме да се баве, проводе време у чекању. У сали Месне заједнице дочекују нас представници општинске Канцеларије за заједнице и великог броја организација задужених за помоћ у повратку. Призренци су одувек показивали озбиљност и велику заинтересованост за помоћ у повратку. Састанак је отворио директор Канцеларије за заједнице, **Бедрија Ејупагић**, рекавши да је ово прва Оперативна група у организацији општине. На самом почетку је изнео податке о повратку у призренску општину у протеклом периоду. Упознао је присутне да је у Општини Призрен изграђено и реконструисано 270 кућа. Од тог броја, 61 кућа у селу Новаке, у којем ће се такође градити још 45 нових објеката. У Средачкој жупи је изграђено и реконструисано 164 објекта. Када је Горње Село у питању, Ејупагић је нагласио да је повратак Срба у Доњу махалу овог села почео 2002. године, и до сада је изграђено 11 кућа, а обновљене 3 куће. Тренутно се граде 2 куће. Укупно се у ово село вратило 8 породица или 14 појединаца. У Горњој махали није било повратака. Након упознавања са списковима повратника, Ејупагић је изнео податак да су обављени разговори са представницима АСБ-а, немачке агенције која се бави реконструкцијом. Представници АСБ-а ће на наредном састанку општинске радне групе Призрен поднети пројекат-концепт папир за повратак у ово село, и отпочети реконструкцију за све заинтересоване повратнике. Након овог, по процени Станојевића, веома продуктивног и обећавајућег састанка, повратницима у Горње Село се могу пренети задовољавајућа обећања.

По изласку из сале за састанке, предивно летње време, предсказање позитивног исхода захтева повратника. Шар планина, по ко зна који пут, демонстрира своје ћуди.

Текст и слике: Златко Маврић

ПОВРАЋАЈ ИМОВИНЕ РАСЕЉЕНИХ РОМА, АШКАЛИЈА И ЕГИПЋАНА

ПОСТОЈИ ШАНСА

Под овим називом, средином октобра, кренуо је пројекат инициран од UNMIK-а, а подржан од UNHCR-а, кога ће спроводити Центар за хумане ресурсе (ЦХР) Београд, у сарадњи са активистима ромских организација и Косовском имовинском агенцијом (КПА).

На семинару (тренингу), одржаном у просторијама ЦХР-а, **Ђанфранко Дерамо** из београдске канцеларије UNMIK-а, **Давор Рако** из Представништва UNHCR-а Београд и **Данијела Цемовић**, шеф београдске канцеларије КПА, упознали су будуће организаторе скупова из Суботице, Новог Сада, Београда, Пожаревца, Трстеника и Прокупља о циљевима ове акције.

“Циљ пројекта је да се расељени Роми, Ашкалије и Египћани (РАЕ), информишу о могућностима повраћаја њихове непокретне имовине и пољопривредног земљишта на Косову”, каже **Раде Ђирић**, координатор ЦХР-а.

У наредна два месеца, представници Косовске имовинске агенције посетиће велики број насеља широм централне Србије и Војводине у којима живе расељени Роми, Ашкалије и Египћани. Том приликом, обавестиће их о процедурама КПА и неопходним документима које морају доставити. Истовремено ће се прикупљати фотокопије докумената и покретати процес за повраћај имовине. Заинтересовани расељени Роми, Ашкалије и Египћани, на унапред заказане састанке, од стране организатора скупова требало би да понесу тражену документацију. Више о овим активностима у наредном броју Билтена, а шире информације о овој акцији могу се добити у Центру за хумане ресурсе на телефон 011/715-762.

КИРИЈА ОД СТАНОВА И КУЋА ПОД УПРАВОМ НРД-а

Косовска агенција за имовину (КПА), која се бави решавањем захтева који се односе на приватну непокретну имовину укључујући пољопривредну и комерцијалну имовину, у својим канцеларијама у Београду, Нишу и Крагујевцу, почела је са прикупљањем захтева.

Заинтересована расељена лица своју имовину могу да пријаве сваког радног дана од 08,00 до 21,00 и суботом од 10,00 до 15,00 часова.

Расељени могу и заказати састанак са службеницима агенције на следеће телефоне:

Београд **011/ 334-5513; 334-5314;**

Крагујевац **034/ 330-234;**

Ниш **018/ 515-727**

Сва расељена лица, која су своју имовину ставили под управу НРД-а, моћи ће да поднесу захтев да им лице које тренутно станује у њиховој кући или стану плаћа месечну надокнаду за коришћење истих.

“СРЕЋНА ПОРОДИЦА” У СЛИЦИ И РЕЧИ

У току протекла два месеца, било је живо у канцеларији и на терену.

Посета пријатеља

Посетили су нас пријатељи из Њујорка **Сузуе Сеито**, Јапанка и **Нинослав Митић**, Нишлија, који су нас у оквиру јапанске организације “ЈЕН” подржали када смо почињали са радом. Пре пет година они су отпутовали за Америку где су наставили да се баве хуманитарним радом. Овог лета, дошли су

у посету родитељима па су обишли и “Срећну породицу”. Сузи је одмах сликала детаље из канцеларије, ранчеве, **Мирјану Здравковић** из UNHCR-а која је дошла у обилазак партнера...

Села је за компјутер и одмах послала извештај ЈЕН-у у Токио, размишљајући гласно где још могу да пошаљу препоруке за “Срећну породицу”. Гости су једноставно били одушевљени

нашим резултатима у протеклом периоду.

Упорност се исплатила

Рад у ОРГ се наставља. Радмила Вулићевић већ три године учествује на ОРГ Приштина и залаже се да се православно гробље очисти. Овога лета је успела да се ова активност спроведе. Општина је одобрила новац, а Канцеларија за заједнице и повратак у Грачаницу спровела је процедуру. Остаје да још расељени Пришtevци, када дођу на митровске задушнице, виде како је очишћено и да сви пронађу гробове својих најближих рођака.

Даровани најмлађи и најстарији

Подељен је школски прибор и лепа ранчеви за децу киднапованих родитеља. Малишани су се обрадовали поклонима којима их ово удружење дарује захваљујући донатору “СОС” Југославија из Италије.

Исте ранчеве добило је и 11 малишана из Приштине.

А старице, из Центра за мир и толеранцију у Приштини, дароване су вуницом за плетење и мини библиотеком.

ПРОМОЦИЈА КЊИГЕ

Мали одмор - Споменар приштинске гимназије

“...Пријатеље и место у коме ћемо живети можемо да бирамо сами. Али родитељи и завичај су оно једино у животу што не бирамо. Али за шта смо заувек везани. Због тога сам пожелела да направим промоцију своје књиге о приштинској гимназији баш у мојој Приштини...Исто тако, желела сам, да својим пријатељима, који су остали да живе у нашем граду, заборављени од свих, приредим један пријатан дан”. Овим речима Радмила Вулићевић-Тодић обратила се гостима, на промоцији своје нове књиге “Мали одмор – споменар приштинске гимназије”, одржаној у Центру за мир и толеранцију у Приштини.

“**Радмила Тодић-Вулићевић** је сав свој труд и љубав посветила Косову, Приштини и гимназији, у којој се школовала и која је остала у њеном сећању као место окупљања једне срећне генерације, препуне снова и ентузијазма. С данашњег гледишта чини се да је тај њен рад и прегалаштво још корисније с обзиром на чињеницу да су ти тополи младости, лепоте и љубави, неповратни за све нас, и то не само због временске дистанце већ из познатих разлога. Управо због тога, нада и жеља за повратком у завичај је још већа. Стил *Споменара* је једноставан, питак, читљив, пријемчив за памћење. То је прави стил којим треба писати споменаре, једноставно, сажето, без сувишних реминисценција, вредновања..*Мали одмор* осветљава кратко време збивања у

којима се понекад реализују животне прекретнице, па су то озарена, просветљена, доминантна места ђачког одмора”, рекла је о овој књизи **Даница Столић**, некадашњи професор приштинске гимназије, на промоцији у Крагујевцу.

Радмила Тодић-Вулићевић до сада је објавила:

“Мали одмор-споменар приштинске гимназије”, “Ноћим у облаку”, збирка песама, “Лазаричке песме у селу Заскок код Урошевца”, “Приштина, Пришtevци и време”, “Косово и Метохија, имање и немање”, “Мене воли један пас”, збирка прича за децу, “Поздрави с Косова и Метохије”, збирка старих разгледница налази се у припреми за штампу.

Такође, запажени су и записи Радмиле Тодић-Вулићевић о старој Приштини у часопису “Приштински магазин” као и њена монодрама “Митра косовачка”, извођена деведесетих година, у сегментима, на Радио Приштини.

МИЛОСАВА СМИЉАНИЋ, КООРДИНАТОР УЧЕШЋА ИРЛ НА ОПШТИНСКИМ РАДНИМ ГРУПАМА И ОПЕРАТИВНИМ ГРУПАМА У ПРЕДСТАВНИШТВУ ДАНСКОГ САВЕТА ЗА СЦГ

ЦИЉ - ПРУЖИТИ ПРАВУ ИНФОРМАЦИЈУ

- ДСИ кроз програм који спроводи омогућава расељеним лицима да оду у места из којих су избегли и обиђу своје кућу и имовину, да се сретну са комшијама, са представницима локалних власти и међународних организација и сазнају више о тренутној ситуацији и условима за повратак. Такође смо омогућили да се расељени у Србији сретну са представницима локалних власти и међународних организација са Косова како би се информисали о условима за повратак на одређеној општини. ДСИ организује учешће расељених на састанцима Општинских радних група на којима се у присуству локалних власти и међународних организација дискутује о повратку расељених на КиМ. Дакле, имамо заокружен процес. Од пријема информација у нашим Инфо центрима, преко "Иди - информиши" и "Иди - види" посета, до учешћа ИРЛ у раду Општинских радних група (ОРГ). На крају, расељени имају могућност да добијају извештаје са састанака ОРГ у којима имају потпуну информацију о тренутном стању у 17 општинских центара на Косову. Расељеним лицима преостаје само, ако су заинтересовани, да преузму те информације, које им могу бити од помоћи приликом доношења коначне одлуке о повратку или интеграцији- каже Милосава Смиљанић.

"Дански савет за избеглице (ДСИ) је невладина, хуманитарна организација чији мандат јесте да штити и подржава интересе ИРЛ и избеглица, кроз програме које спроводи у Србији и на Косову. Наш програм информисања и повратка ИРЛ на Косово почео је 2002. године и спроводи се у сарадњи са ДСИ Косово", - упознаје нас, на почетку разговора, са мисијом своје организације, Милосава Смиљанић.

*** Када су расељена лица у питању шта конкретно ради ДСИ?**

Преасходно вршимо информисање ИРЛ кроз Инфо центре ДСИ. Правом информацијом желимо да помогнемо расељеним

Косову, безбедносној ситуацији, стању имовине, могућностима запослења, школству, здравству и начинима на које могу остварити своја остала права. Такође пружамо информације како да ИРЛ остваре своја права у Србији.

*** На који начин расељена лица могу да посете места из којих су избегли?**

ДСИ на основу исказаних жеља наших корисника, која нису у могућности да сама обиђу своја пребивалишта на Косову, а све у циљу што бољег информисања, организује "Иди-види" посете. Током посете расељена лица добијају потпуни увид у стање у каквом се налази њихова имовина.

Милосава Смиљанић

да донесу што бољу одлуку о својој будућности, односно да одлуче да ли ће се определити за повратак на Косово или за интеграцију у локалне средине. Расељени у Инфо центрима могу добити информације о свом месту пребивалишта на

По завршетку посета расељени информишу своје сународнике о могућностима повратка. Након тога, ако се одлуче за повратак, бирају појединца која ће их представити на састанцима Општинских радних група за повратак и у њихово име изнети захтеве за повратак.

*** Поменули сте Општинску радну групу (ОРГ) за повратак. Многа расељена лица још увек не знају њену улогу.**

ОРГ је форум који координира процес повратка у одређеној општини. ОРГ-ом председава председник или потпредседник општине, а у њеном раду учествују представници локалне власти, представници међународних и локалних институција на Косову (KFOR, КПС, UNMIK, UNHCR,

OSCE и др.), представници невладиних организација које се баве повратком и изградњом кућа и изабрана расељена лица која представљају своје сународнике. Тиме расељена лица узимају директно учешће у планирању процеса повратка.

* Ко и на који начин бира ИРЛ учеснике на ОРГ?

Свако село, насеље или група расељених има права да предложи неког од својих представника за учешће на састанцима ОРГ. Они дају своје предлоге и достављају их Унијиним удружењима или Инфо-центрима ДСИ. Селекцију ИРЛ врше Унија, UNHCR и ДСИ. Прва селекција је била 2003. године, друга 2004. године, а сада се селекција корисника одвија у ходу. Предложено лице се евидентира и захваљујући ДСИ редовно одлази на састанке ОРГ, на којима заступа интересе оних који су га предложили. То лице је након састанка дужно да информисе групу расељених које представља на састанцима ОРГ о закључцима који су донесени на самом састанку ОРГ.

* Да ли се могу опозвати ти људи ?

На исти начин како су их предложили расељени могу и да опозову своје представнике. Пре свега, ако нису задовољни

Предах - Са једне од "Иди-види" посете

њиховим радом, и начином како они заступају њихове интересе на овим састанцима. Исто тако, ако се неко од ИРЛ учесника врати на Косово, он више не може да буде учесник на ОРГ кроз програме ДСИ-а, али може индивидуално да присуствује састанцима у својој режији. Такође, на састанцима ОРГ не могу присуствовати ни она лица која су се интегрисала у локалну средину и немају статус расељених лица. Представници ИРЛ

АКТИВНОСТИ У БРОЈКАМА

Дански савет за избеглице организовао је 403 састанка Општинских радних група, Оперативних група и мултиетничких дијалога на којима је присуствовало 1 497 представника расељених. Организоване су 236 "Иди-види" посете са 2 195 учесника, у преко 100 места на КиМ и 14 "Иди - информисања" посета, у централној Србији са 471 учесником. Одржано је и пет семинара (тренинга) за ИРЛ учеснике на ОРГ, којих тренутно има преко 150.

Дански савет је помогао организовани повратак у Суви Лукавац, Бело Поље, Видање, Кош, Опрашке и насеље "7. септембар" у Пећи.

удружења који интензивно раде и укључени су у процес повратка на Косово, а сами нису расељени, могу учествовати на састанцима ОРГ јер лобирају за интересе шире популације ИРЛ.

* Какве се одлуке доносе на састанцима ОРГ?

ОРГ је једно тело које доноси одлуке на локалном нивоу о свему што се дешава на тој општини, а тиче се повратка. Најважније одлуке односе се на пројекте повратка у одређена села и насеља на Косову. Да би уопште о томе могло да се говори потребно је припремити тзв. Концепт документ. То је основни документ на основу кога се планира повратак ИРЛ на Косово. Састоји се од више компоненти од којих су неке; профил села, стање инфраструктуре, безбедносна ситуација, број људи који би требало да се врати, кућа које треба да се изграде, компоненту о економској одрживости и многе друге ствари. Када се овај документ усвоји на састанку ОРГ, значи да су општинске структуре, представници међународних организација и наравно ИРЛ учесници на ОРГ, дали своју сагласност да процес повратка у одређено место може да почне. Након тога, овај документ иде на одобрење у Централни механизам за разматрање у Приштину. Када и ту буде одобрен не значи да ће изградња почети. Тренутно је највећи проблем финансирање одобрених пројеката. Нажалост, сада 30-

ИНФОРМИСАЊЕ

У САРАДЊИ СА УНИЈОМ ИРЛ

"Једна од најбитнијих ствари у нашем раду је да расељена лица сазнају шта се дешава на ОРГ и какви се закључци доносе на тим састанцима. На свакој Радној групи одређено лице пише извештај, који се затим посредством Уније дистрибуира свим

релевантним учесницима у процесу повратка, а такође и свим расељеним лицима која дођу у Инфо-центар ДСИ-а и удружења расељених. Из тих извештаја они сазнају каква је безбедносна ситуација и слобода кретања у појединим подручјима која њих интересују, да ли је почела изградња кућа, да ли се неко и када вратио. Да ли је негде отворена школа или амбуланта, хоће ли моћи да обиђу гробља у својим местима, као и многе друге информације. Они из тих извештаја, који су доступни великој популацији расељених лица, долазе до информација које им могу помоћи при доношењу одлуке да ли ће да се врате на Косово или интегришу у локалну средину.

Сви извештаји са ОРГ могу се наћи и на веб сајту Уније (www.unijakt.org), а штампају се и скраћени сажети и дистрибуирају уз Билтен Уније. Значи, ИРЛ, само ако желе, могу бити јако добро информисана", сматра Милосава Смиљанић.

Сарадња ДСИ Београд и ДСИ Косово

“Можемо да се похвалимо са јако добром сарадњом између две, у принципу, независне организације. Ми јесмо две организације, али имамо заједничке активности и програме и тако тесну сарадњу да изгледа као да смо једна. Наше активности на Косову не могу се спроводити без колега из Приштине, као ни њихове без канцеларије у Београду или наших Инфо-центра у централној Србији. Та сарадња је изузетно колегијална и између нас нема никаквих сукоба, нетрпељивости или нечег сличног. Напротив, то је тим који више од две-три године ради заједно решавајући све проблеме на које наиђемо”, каже Милосава Смиљанић.

ак одобрених пројеката чека због недостатка средстава. На недавно одржаном семинару на Брезовици, Сандра Мичел, директорка УНМИК канцеларије за заједнице, повратак и питање мањина, изјавила је да се донаторска конференција очекује тек по решавању статуса Косова.

*** Сарадња вас, организатора с локалним властима врло је битна ствар. Колико у томе успевате?**

ДСИ је, да би ИРЛ дошла на састанке ОРГ, морао да припреми терен на Косову. Да иде у сваку општину и да обавести општинске власти, такође и организације које се баве повратком. Без сарадње с општинским властима не би се могле одржавати ОРГ. Важно је нагласити да ако локалне власти не прихвате концепт докумет или мултиетнички дијалог до тога неће ни доћи. У суштини ДСИ је успео да успостави коректну сарадњу са већином општинских структура на Косову.

*** Да ли је било одређених проблема ?**

У протекле две године нисмо имали већих проблема. Ове године мало је повећана тензија у смислу непожељних особа. Углавном су у питању лица која учествују у “Иди-види” посетама. Често добијемо повратне информације, од наших колега с Косова, да то и то лице није пожељно да буде у посети, јер је учествовало у неким делатностима за време рата. Што може бити случај, а и не мора. Покушавамо да у сарадњи са UNHCR-ом и са нашим колегама из ДСИ Косова, ипак превазиђемо те проблеме и дођемо до тога да сваки човек може слободно да обиђе своје имање, јер пре свега на то има право.

*** Да ли сте имали конкретних инцидената?**

Није било инцидената, али је било условљавања што је доводило до тога да се неке посете одложе или чак откажу. Када општинске власти кажу да је неко непожељан онда наше колеге преговарају с КПС-ом и КФОР-ом, да ли они могу да осигурају да та посета прође без проблема. Уколико могу гарантовати безбедност то лице водимо са нама, уколико оно заиста хоће да иде. Уколико КПС и КФОР не могу да гарантују безбедност одређених лица, та лица углавном одустају од посете јер не желе да угрозе остале учеснике. ДСИ, на све могуће начине, кроз сарадњу са свим релевантним организацијама и институцијама које имају мандат за заштиту права ИРЛ, да омогућимо сваком лицу да оде на ту посету и обиђе своју имовину.

*** Рекли сте да локалне власти подржавају ОРГ у последње време све више. Такође и Привремене институције владе**

Косова. Чули смо да представници Координационог центра (КЦ) једно време нису благонаклоно гледали на рад ОРГ и одлазак расељених да обиђу своју имовину.

Не би се могло рећи да је било проблема с Координационим центром, али политика Координационог центра једно време није подржавала учешће ИРЛ на ОРГ. Након 17. марта 2004. године, КЦ потпуно је бацио у други план учешће својих координатора на састанцима ОРГ, мада координатори у неким општинама на КиМ редовно учествују на састанцима више година непрекидно. У последње време, задовољни смо сарадњом са КЦ, јер они сада више подржавају рад ОРГ и учешће ИРЛ на њима. ДСИ је транспарентна организација и све активности и информације дели са другима, поготово с онима који раде на процесу повратка, а ту наравно, мислимо и на КЦ. Ипак чињенице говоре да тамо где координатори КЦ добро раде и повратак је успешнији.

Могло би се рећи да су координатори КЦ веома активни у Пећком региону и редовно учествују на састанцима ОРГ. Пример Истока је можда најбоље мерило, јер тамо имамо процентуално и највећи број повратника, захваљујући између осталог и активностима координатора КЦ за ову општину.

*** Редовно одржавате семинаре на којима учествују ИРЛ учесници на ОРГ. Колико они помажу ИРЛ да се боље припреме за састанке ОРГ?**

Паралелно, од почетка овог пројекта, кренули смо и са организацијом ових семинара, односно радионица, како би ИРЛ учесници на ОРГ добили што више информација о дешавањима на Косову. Пружамо им и релевантна знања како би на тим састанцима што боље представили групу људи у чије име говоре. Колико у томе успевамо, мислим да говори податак да је наше учешће и квантитативно и квалитативно повећано. На почетку пројекта 2003. године, имали смо осам учесника на ОРГ, сада их имамо преко 150. Осим квантитета повећан је и квалитет учесника на ОРГ. Они су после тих радионица/конференција обученији за квалитетније учешће на састанцима. На последњој радионици упознати су с детаљима новог Приручника о одрживом повратку, Протоколу и многим другим питањима везаним за повратак.

Информативни центри ДСИ

Београд, Загребачка 6; 011/ 620-696 011/2187-812

Крагујевац, Светозара Марковића 63; 034/ 33-14-33

Краљево, Обилићева 34; 036/ 324-992

Горњи Милановац, Лоле Рибара 3; 032/ 720-390

Нови Сад, Исе Бајића 8; 021/ 472-3486

Подгорица, Марка Миљанова 52; 081/ 634-168

Информативни центри удружења интерно расељених лица

Смедеревска Паланка - “Божур” Првог српског устанка 109; 026/ 313-893, 340-840

Крушевац, “Глас Косова” Трг косовског јунака, Дом синдиката, III спрат; 037/ 443-147

Ниш, “Синергија” Генерала Лесјанина 1 (2/6); 018/245-994

Београд “Свети Никола” Ресавска 33; 011/ 33 98 620

Београд “УНИЈА” Трг Николе Пашића 9/7; 011/ 33 98 705

У ОРГАНИЗАЦИЈИ УДРУЖЕЊА “ЗАВИЧАЈ ЗА ПОВРАТАК” ОДРЖАНЕ ДВЕ
“ИДИ-ВИДИ” ПОСЕТЕ СЕЛУ РУДНИК У ОПШТИНИ СРБИЦА

КУЋИ БЕЗ УСЛОВЉАВАЊА

Средином септембра удружење “Завичај за повратак” у сарадњи са НВО ЦБМ из Митровце, организовало је две “Иди –види” посете селу Рудник, општина Србица. Након интензивних договара са УНХСР-ом Косово, који је сматрао да посету треба одложити за нека боља времена, КПС-ом, УНМИК-ом и локалним властима, стигла је начелна сагласност и посете су одржане. Да нису, тешко би расељеним из Рудника могли објаснити разлоге.

“Иди – види” посетама је претходио петомесечни дијалог у оквиру мешовите комисије сачињене од Албанаца и Срба. Дијалог је организован са женама обеју националности, као и пилот пројекат у раду са школском омладином из Рудника.

Приликом посете расељени су обишли и гробље у Руднику

Резултат ових разговора је повећање разумевања међу комшијама и проналажење могућности заједничког суживота, након повратка расељених.

Прва група људи упутила се у насеље које почиње порушеном кућом **Гојка Ристића**, а завршава такође, порушеним домом **Деска Васиљевића**. Обилазећи домаћинства једно за другим, сусрећемо се са комшијама Албанцима. Неки од њих излазе да се поздраве, други само климају главом, а трећи нас и не примећују.

Поједини учесници посете не успевају пронаћи своја порушена огњишта. Наставница из Рудника, која сада живи у

ПОДНАСЛОВ

Друга група од 10 ИРЛ, посетила је Рудник септембра месеца. Интересовање је било огромно, тако да за четири лица није било места. Овај пут је све изгледало нормалније. Људи опуштенији. И са једне и друге стране. Припадници КПС-а су пристали да нас прате до гробља. Остали смо ту мало дуже док су свеће догоревале.

“Завичај за повратак” и у будуће ће, када се то од нас затражи, покушати да изађе у сусрет расељеним из Рудника да дођу до свог циља. Ових дана, покушавамо да мешовитој комисији уприличимо састанак са Министарством за повратак у Влади Косова. Надамо се да ћемо у томе успети.

оближњем селу Бање, упорно тражи три степеника, за које зна да су била ту негде. И већина осталих дрхти над згариштима својих кућа. Посматрајући их са стране, упркос свим околностима, стиче се утисак да би већина без размишљања ту остала.

Стварност је, нажалост, другачија. Две и по године ови људи обијају прагове разних организација, одлазе на многобројне састанке и дијалоге, како би им неко помогао да обнове домаћинства и врате се на своја имања. Нажалост, то још увек није могуће.

После обиласка, крећемо на састанак са мештанима у згради МЗ “Рудник”. Следи већ уобичајени протокол за оваква окупљања. Албанци, мештани Рудника, позивају своје комшије да се врате, а да ће о осталим питањима разговарати након повратка. Никада, кажу, међу њима није било конфликта. Расељени Срби више и не постављају никакве услове по питању повратка. Кажу, ништа им више није препрека, само нека им се куће изграде. Све је то још увек врло неизвесно због разних околности. Остаје само да се надамо да ће захтеви расељених, у догледно време, бити испуњени и да ће се они, ипак, вратити својим кућама.

Доста Палић

ОБЕЛЕЖЕНА ГОДИШЊИЦА УДРУЖЕЊА

Удружење “Завичај за повратак”, пригодним програмом и промоцијом књиге “Мали одмор - Споменар приштинске гимназије”, ауторке Радмиле-Вулићевић –Тодић, у просторијама Студенског културног центра у Крагујевцу, обележило је четворогодишњицу постојања. У краткој беседи, **Доста Палић**, извршни директор удружења, захвалила се присутнима на томе што су својим учешћем увеличали ову свечаност, као и свим онима који нису ту, а у многоме су помогли активности ове организације. - Удружење ће и даље бити на услузи, пре свих, интерно расељеним лицима и у границама својих могућности помоћи ће све активности које се од њега буду тражиле - истакла је Доста Палић.

Ж. Ђекић

У КОШ И ОПРАШКЕ ВРАТИЛО СЕ ДВАДЕСЕТ ПЕТ ПОРОДИЦА И НАЈМЛАЂИ У МЕТОХИЈИ

У села Кош и Опрашке, у општини Исток, средином октобра, у склопу реализације друге фазе пројекта повратка, вратило се 25 породица. Прошле године, у првој фази, у Кош се вратило 37 породица. Овај пројекат је реализовао Дански савет за избеглице Косово - Канцеларија Пећ у сарадњи са партнерском организацијом "Божур" Смедеревска Паланка, једном од чланица Уније.

ОЧЕКИВАЊА

Аутобус с повратницима кренуо је из Београда, примајући "путнике" све до иза Краљева Због великог интересовања у његовој пратњи нашла су се и два путничка аутомобила.

Церемонија приликом предаје кључева

Како се аутобус почео попуњавати, тако су и путници постали све причљивији. Најгласнији су били они најмлађи, шесторо дечака и девојчица и две бебе. Охрабрујуће.

Из разговора са повратницима сазнајемо да се надају само једном, да завлада мир, а са њим очекују и нека лепша времена. Бар да се врате она из периода њиховог живота када су могли слободно да се крећу, да заснивају радни однос и да се радују благодетима какве може да дарује живот у једном питомом метохијском месту.

ДОБРОДОШЛИЦА

На административном прелазу у Митровици, чекају нас колеге из пећке канцеларије Данског савета и један полицијски ауто. Пут се наставља уз све већи жагор. Неким повратницима, након избеглиштва, ово је први контакт са њиховом Метохијом.

У поподневним сатима стижемо у Кош. У центру села гужва. Сви мештани су дошли да их сачекају и да им пожеле добродошлицу. Настаје општи метеж. Загрљаји, пољупци, по која суза, код неког радосница, а код неког, суза туге. Поред сељана ту су и представници KFOR-а. Тек да нас подсети да се овде живот одвија у неким другим условима. Недуго затим, повратници из Коша, кренули су својим, тек завршеним, кућама.

ТЕШКО ДО ОПРАШАКА

Онима из Опрашака је мало теже. Њихове куће су од Коша удаљене три до четири километра. Пут у лошем стању, они натоварени стварима. Проналази се решење. **Добривоје Радвановић**, представник села Кош, сеоским трактором помаже представницима ДСИ-а, да пребаце повратнике и њихове ствари до новоизграђених кућа. Нашим џипом крећемо за њима. Но, не задуго. Успевамо да пређемо само део пута. Даље се не може, бар не нашим возилом. Одуштајемо и враћамо се назад.

Наредног дана освануло је предивно јутро. Као да се и сунце обрадовало повратницима. Крећемо ка центру села у ишчекивању званичне церемоније предаје кључева. На ливади поређане столице и сто за говорнике. Окупљају се повратници, долазе и гости, новинари, фоторепортери. Гужва. Одавно се на овом простору није нашло толико људи. Скуп је отворила **Кристен Стец** испред Данског савета. За њом следе други говорници, директор програма ЕАР-а за Балкан, финансијер овог пројекта, председник СО Исток, **Љуфти Хазир** заменик премијера Владе Косова. Церемонија је завршена, кључеви су подељени. Разговор се наставља уз скромни коктел. Новинари интервјуишу и фотографишу повратнике. Гости полако одлазе. Остају повратници и ми са њима. Опет проблем са онима из Опрашака. Како до села? Вози их колега из ДСИ-а.

ШТА ДАЉЕ ?

Сређујемо утиске. Срећни су због повратка, али истовремено брижни. Шта даље? Проблеми са струјом и водом, у неким кућама у Опрашкама, додатно уносе нервозу. Инвеститор обећава да ће све бити у реду.

Ипак, пут представља највећи проблем. Ако се до првих већих киша или, не дај Боже, снега, не буде направио, повратници из Опрашака ће бити одвојени од осталих становника Осојанске долине. Неће моћи ни до Коша. Опет обећања. Преостаје им да верују и да се надају бољој будућности.

И ми смо ту да стално подсећамо да су се ти људи вратили. Не смемо их заборавити. Морамо им помоћи да истрају и да се изборе за бољи живот.

Славица Милуновић и Наташа Вујовић

Крај порушене изграђена је нова кућа

ОБЈЕКТИВ

Пећ, октобар 2006. године

Горње Село, општина Призрен, октобар 2006. године

Рука помирења, Рудник, општина Србица, септембар, 2006. године

Најзад у свом шљивику, Србобран, општина Исток, септембар 2006. године

Уручење кључева новоизграђених кућа, Кош, општина Исток, октобар, 2006. године.

Мултиетнички тренинг младих, Видање, општина Клина, септембар, 2006. године.

ОДРЖАНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА УНИЈЕ – САВЕЗА УДРУЖЕЊА ИНТЕРНО РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

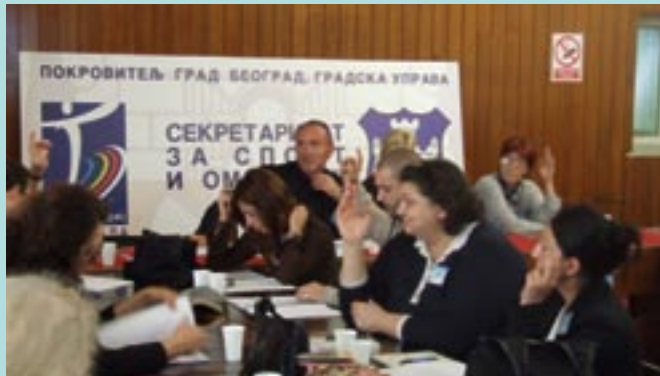
НАСТАВИТИ СА АКТИВНОСТИМА

Усвајање извештаја о раду Управног одбора, избор Надзорног одбора, ратификација већег броја одлука и додела признања, обележили су рад највишег органа управљања Уније.

У уводном излагању **Александар Грковић**, председавајући Скупштине у протеклом четворогодишњем мандату, у кратким цртама, изнео је активности којима се Унија бавила. Захвалио се члановима прошлог сазива, пожелео успех новим, а гостима Скупштине пожелео да својим учешћем допринесу бољем раду Скупштине.

За председавајућег Скупштине изабрана је **Звездана Арсић** чланица удружења "Свети Спас", а осим ње изабран је и нови Надзорни одбор. Скупштина је извршила ратификацију одлука Управног одбора о пријему нових чланова у равноправно чланство Уније, као и ратификацију чланова извршног органа Уније - Управног одбора.

Бранислав Скробоња, председник Управног одбора поднео је извештај о раду овог органа. Реализацију пројекта информисања које Унија спроводи у сарадњи са UNHCR-ом, Скробоња је истакао као приоритетни задатак Уније и њених чланица. Говорио је и о пројекту информисања о раду Општинских радних група на КиМ које Унија, односно њене две

Детаљ са Скупштине Уније

чланице "Глас КиМ" и "Завичај за повратак", реализују у сарадњи са Данским саветом за избеглице. Скробоња се осврнуо и на остале активности Уније, а његов извештај Скупштина је једногласно усвојила.

ПРИЗНАЊА

Ненад Прелевић

Досадашњи председник Скупштине Александар Грковић и Бранислав Скробоња, председник Управног одбора, уручили су захвалнице организацијама са којима је Унија у протеклом периоду имала успешну сарадњу. Између осталих признања Уније добили су Представништва UNHCR у Приштини и Београду, Данског савета СЦГ и Косова, CRS, Радио КИМ, ТВ емисија "Повратак" и ЈОСС (Међународна православна добротворна организација), иначе један од оснивача Уније. У име ЈОСС-а, и других добитника, захвалио се **Ненад Прелевић** рекавши да су Унија и њене чланице својим радом превазишле сва очекивања њихових оснивача и сарадника.

Радно председништво Скупштине Уније

Чланице Уније

Божур - Смедеревска Паланка, Првог српског устанка 109, тел. 026-313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије - Београд, Скадарска 40а/II, тел.: 011/322-99-18, e-mail: gkim@eunet.yu, www.glaskim.co.yu

Завичај за повратак - Крагујевац, Душана Дугалића 47, тел. 034/333-219; 034/361-404, e-mail: zavicpo@infosky.net

Зора - Светог Саве 6- Беране, Тел/факс: 087/234-200, e-mail: zora_nvo@cg.yu

Југ - Краљево, Цара Душана 27/39, тел. 036/323-220, факс. 036/320-430, моб. 064/612-79-66, e-mail: agrkovic@yahoo.com

Свети Никола - Ресавска 33- Београд, Тел/факс: 011/32-32-620, e-mail: svnikola@scnet.yu

Свети Спас - Београд, Балканска 25, тел. 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.yu, www.svetispas.org

Срећна породица - Ниш, Душанов Базар, купола, локал 223, тел. 018/257-184, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Центар за правну заштиту - Београд, Балканска 25, Тел/Факс: 011/2686-161, e-mail: rprotect@eunet.yu

Центар за хумане ресурсе - Сутјеска 318/е Котеж – Београд, Тел/фах 011/ 715-762, e-mail: chrbgd@eunet.yu

Унија - Канцеларија у Београду - Трг Николе Пашића 9/7, тел: 011/3398-705, e-mail: unijakm@eunet.yu, www.unijairl.org

Унија - Канцеларија у Звечану - Бубе Михајловић бб, тел: 028/665-150, e-mail: unija.zvecan@sezampro.yu

УНИЈА БИЛТЕН - Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Александар Грковић** и **Златко Маврић** (чланови); Технички уредник: **Зоран Ђуричанин**

Адреса редакције: Трг Николе Пашића 9/VII, 11000 Београд, тел/факс: 011/339-87-05; e-mail: unijakm@eunet.yu
Штампа: "Флеш", Земун; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153